

רעיון לחנוכה *

רמב"ם פ"ד ה"ז מהל' חנוכה, "נ"ח מצוה להניחו על פתח ביתו מבחוץ בטפח הסמוך לפתח על שמאל הנכנס לבית כדי שתהיה מזוזה בימין ונ"ח משמאל", והוא על יסוד דברי הש"ס בשבת דף כ"ב.

וקשה, מאין לו להש"ס וגם להרמב"ם כל ענין פתח הבית? הלא אם העיקר שיהא מסובב ממצוות היה יכול לומר שידליק את הנרות כשהוא מעוטף בטלית מצויצת? (ואמנם, זה כעין מה שהקשה הפני יהושע על דין מצות נ"ח נר איש וביתו, דלמה תהא חנוכה שונה מכל מצוה שבגופו שהחוב הוא על כל יחיד ויחיד ולא על הבית).

ונראה לע"ד שפתח הבית הריהו סמל לאי-יציבות ולספק, לתמהון וחוסר בטחה עצמית, כשאדם עומד על הקו המפריד בין הפנים להחוץ, ואינו יכול להחליט אם נכנס או יוצא. ורבות כאלה מצינו--ולמשל: בפרשת מקץ כשהאחים מלאי דאגה על שכספיהם נמצא באמתחותיהם, כתוב, "וייראו האנשים כי הובאו בית יוסף ... ויגשו אל האיש אשר על בית יוסף וידברו אליו **פתח הבית**" וכו', שהיו מוטלים בספק אם לערער ולבאר אם להחריש. וכן גם אצל לוט, בפרשת וירא, "ויצא אליהם לוט **הפתחה**" וכו', שנמצא במבוכה איך לטפל בהם. וכן בבראשית כשקין כעס על אי-קבלת מנחתו, "ואם לא תטיב **לפתח** חטאת רובץ", שהאדם תמיד בסכנת פיתוי היצר והחטא אבל יש לו הבחירה וכו'.

וכעין זה לגבי חנוכה. שהנה הרמב"ם באגרת השמד (מהד' מוסהר"ק, עמ' מ"ג) כתב, "וידוע הוא כמו כן מה שקרה לישראל במלכות יון הרשעה מגזרות רעות וקשות ומכללם היה שלא יסגור אדם את **פתח ביתו** כדי שלא יתיחד להתעסק בשום מצוה" וכו'. (הרב מימון ז"ל זיהה מקור לרמב"ם זה ב"מדרש מעשה חנוכה" -- ר' אוצר המדרשים לאייזנשטיין). ולפי"ז מובן הקשר בין חנוכה לפתח הבית.

והנה לפי"ז ענין מזוזה ונ"ח הוא, שהמזוזה פניה כלפי פנים, לשמור על מה שכבר הוכנס פנימה (ואשר על כן מזוזה נקבעת לימין הנכנס--ולא היוצא) ולכן יש צורך לדלת בכדי להתחייב במזוזה, שהמזוזה שומרת את הבית גם אם אין לו דלת, לשמור את מה שבפנים מנזק הבא מן החוץ. ואילו נ"ח מסמל את הפתח הפתוח, ותפקידה של נר חנוכה הוא להקרין מן האור הדולק בפנים החוצה. והתנגשות זאת על פתח הבית, בין הנטייה לפתוח את הדלת לזו לסגור אותה, היא היא היוצרת את המתח והספק, וכשיש לאדם גם שתייה, מזוזה ונ"ח, יכול לשקול אותם במאוזני לבו ושכלו, לדעת איך להיות פתוח לכל מה שהוא אמת ויציב ונכון, ולסגור את לבו וביתו לכל מה שהוא שקר וכזב.

* (הרציתי דרשה זו בקיצור לכבוד הבת-מצוה של נכדתי אריאלה ורבורג תח')